

El camí ja és ben sabut

EL TEMPS

La marxa al Puig, devers l'any 1967.

A partir de la primera cita, l'any 1960, fins a l'actualitat, l'Aplec del Puig ha viscut de tot, des de processons amb marededéu fins a prohibicions amb guàrdia civil. O manifestacions multitudinàries. Enguany s'ha celebrat l'aplec que en fa cinquanta i aprofitem la commemoració per repassar-ne vicissituds i tenacitats. Seguir el fil de l'Aplec del Puig és, també, conèixer la història contemporània del nacionalisme al País Valencià.

“Darrer diumenge d'octubre,/ el camí ja és ben sabut:/ eixiu a la carretera,/ que cal aplegar-se al Puig.” Al Tall va popularitzar la cançó i la fita ha esdevingut ineludible: des dels primers aplecs itinerants fins enguany, que se n'ha celebrat el que fa cinquanta, el darrer diumenge d'octubre té, per mè-

rits propis, un lloc destacat al calendari. El desenvolupament de la jornada no té secret: passejar, esmorzar, deixar jugar la canalla (solen tenir espais habilitats, però també solen córrer a pler), retrobar coneguts, fer noves coneixences, míting, paella, dolçaines. No té secret i, no obstant això, és un aplec que aconsegueix un plus de qui

sap què que el singularitza. “Què té el Puig, que té això que té?”, preguntava una dona, aquest 25 d'octubre passat, sota els pins esperrucats que coronen la muntanyeta. Hi ha qui nota, en aquest discret promontori, alguna mena de força que no sembla merèixer per simple dimensió, i hi ha qui de seguida fa valer la petjada que diuen que hi va deixar el cavall del rei en Jaume just abans de baixar a conquerir València. Ningú no ha resolt el misteri, sigui com sigui, però potser part de la resposta rau en les cinquanta edicions que té l'Aplec. I en les vicissituds dels anys que fa que es manté. I en el temps de tanta gent com l'ha fet possible.

La idea i la pràctica. Per saber com va començar tot, cal imaginar-se un grup de joves nacionalistes, l'any 1960, reunits una nit a Lo Rat Penat, a València, “teòricament estudiant”, com recorda el president d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV), Eliseu Climent. Aleshores, continua, “al Hòle Codonyer se li va acudir: ‘I si ens apleguem tots

De dalt a baix i d'esquerra a dreta, Enric Tàrrega parlant al Puig l'any 1966; la convocatòria del 1977, als peus del monestir, i la del 1978, a la plaça de bous de València; i una imatge del 1982, l'any següent de la represa, ja amb el PSAN i dalt del Puig, durant el parlament de Vicent Bello.

els que som?' I allò de seguida ens va entusiasmar". És clar que "una idea sense l'adhesió de persones com ara Enric Tàrrega, sense el Rat Penat o els grups de la Universitat no hauria anat enlloc". És precisament Tàrrega qui computa amb exactitud quanta gent va fer cap al primer Aplec: "Vuitanta persones. No érem més, de segur." L'un havia cercat un conegut, una amiga, un cosí; aquest en trobava un altre, i l'altre un altre, "com les cireres quan estires", descriu Climent per explicar aquella primera convocatòria. La que es va celebrar a... Lliria.

Perquè, d'entrada, l'aplec, que no es deia del Puig sinó de la Joventut del País Valencià, va ser itinerant. Hi havia tradició de fer cap al monestir del Puig el primer diumenge després del 9 d'octubre. Van decidir que seria bona idea de mantenir el batec del mes i celebrar la trobada el tercer diumenge (pocs anys després la van traslladar al darrer, va arribar la cançó i ho va fixar) i que també seria bo de fer-la itinerant.

El 18 d'octubre passat, precisament, el Casal Jaume I i l'Institut d'Estudis Comarcals del Camp de Túria van organitzar un acte per homenatjar els pioners de l'Aplec (a més dels esmentats, per exemple, hi havia l'altre germà Codonyer, Francesc, i Lluís Alpera, Vicent Arlandis, Antoni i Empar Bargues, Alfons Bonafont, Francesc Cuevas, Enriqueta Matalí, Àngel Sàez o Ferran Zurriaga). I allà, Climent va recordar com aquell 1960 se n'havia anat a veure Adolf Pizcueta, històric prohòm del valencianisme, per explicar-li la pensada, i que, en sortir de la visita, tenien un tren debades per fer cap, tothom, a Lliria. "I avui potser vuitanta persones no semblarà gran cosa, però en aquell tren, el 1960, érem una multitud: va ser com descobrir la gent d'un país que recomençava." Enric Tàrrega recorda, amb somriure sorneguer i característic, com "Emili Beüt, que després va ser president del Rat Penat i va col·laborar amb el blaverisme, em va dir: 'Escolta, que no heu posat el

blau a la senyera!' I jo li vaig respondre 'Ai, ha caigut!'"

L'any següent van fer cap a Alcoi, "i tinguérem un embolic gran amb la policia", apunta també Tàrrega. Després va arribar Castelló, "quan Raimon cantà en públic 'Al vent'". I el 1963, Bocairent (Vall d'Albaida), que va quedar tot pres per la guàrdia civil. Explica Tàrrega que hi arribaren amb autobús: "i quan la guàrdia civil ens va dir allò de 'rojos, más que rojos!', no t'imagines com es va posar ma mare, que també hi venia i que era carlina... Els va dir de tot!". No van deixar que acomplissin l'aplec que tenien previst. "Però el vàrem fer —constata Tàrrega—: sota un pont, però el vàrem fer."

Visca la Mare de Déu! L'any següent, per superar les dificultats i garantir la convocatòria, se'ls va acudir de convertir-la en una processó. I van decidir de traslladar, amb dignitat i banderes, la marededéu del Puig des del monestir

Dues imatges de la celebració de l'Aplec del Puig d'enguany: a l'esquerra, l'acte del Bloc, a la falda de la muntanya, i, a la dreta, el que convoca el PSAN, dalt del Puig.

fins a l'ermita de sant Jordi. “I ja ens tens allà, tots els comunistes –s'exclama Enric Tàrraga– portant la marededéu en romeria!” I era molt bonic, diu, “i curios –continua–, perquè per allà on passàvem ens tocaven les campanes i tot!”

Després d'un altre desplaçament a la Vall d'Uixó, la convocatòria va tornar, i per quedar-s'hi, al Puig (“no oblidés que qui conquereix la ciutat de València conquereix el país”, destaca Tàrraga). Un any es va fer l'acte a tocar del monestir; un altre, un recital a la plaça del poble; o la marxa a peu que dècades després s'ha recuperat... fins que el 1968 la muntanyeta va quedar presa per la guàrdia civil. Maria Conca, històrica militant del PSAN, escrivia fa un temps que l'aplec del 1967 “va ser una experiència de les que marquen per a tota la vida. Recorde que vaig veure per primera vegada Manuel Sanchis Guarner, Vicent Ventura, Joan Fuster; vaig sentir la meua llengua en públic, dient coses que només havia sentit en veu baixa; vaig sentir la Nova Cançó”. Per això va viure amb tanta indignació, continuava, el fet que, l'any següent, la muntanyeta quedés presa per les metralladores.

Va arribar, per tant, un parèntesi obligat per la força de la coacció franquista. Mentrestant, tanmateix, i perquè –com ens explica Enric Tàrraga– “si era impossible de fer els aplecs, vam veure que els premis eren molestats, però no prohibits”, van néixer, el 1972, gràcies a Tàrraga i Rafa Esteve Casanova, els Octubre: d'entrada un guardó d'assaig que duia (i duu) el nom de Joan Fuster i que es va atorgar a Francesc Vallverdú; després, amb l'amplitud que va prendre

amb Eliseu Climent (a indicació de Fuster mateix, i de Vicent Ventura, els organitzadors inicials li van passar amb naturalitat el testimoni). Per gènesi i per intenció i per més coses, apunta Tàrraga, per tant, “en realitat, els premis també són els aplecs”.

El tren de la història. “Ens havíem posat en guerra contra la desmemòria i l'analfabetisme –relata Climent– i aquella primera batalla, la guanyàrem: havíem conquerit el carrer, la universitat i els partits polítics d'aquella època, del PSAN fins a la dreta que representaven Maldonado o Burguera, passant pel PSPV d'Albinyana, també hi eren. De fet, el País Valencià va ser a punt de recuperar el tren de la història.”

Perquè el 1977 van tornar els aplecs al Puig. L'any anterior hi havia hagut una convocatòria de concentració al Garbí, però és que el 77 va ser un esclat de banderes: convocades per ACPV i per la Taula de Forces Polítiques i Sindicals, milers de persones van fer cap al Puig en un acte en el qual, a més dels parlaments i la música, també es va celebrar la clenda del Congrés de Cultura Catalana. Els anys següents, el Puig es va traslladar a la plaça de bous de València. Ja havien fet començar, però, l'anomenada *batalla de València*, i Maria Conca recorda com es van passar tota la nit, l'any 1980, “defensant la plaça de bous com si fora una fortalesa”. Aquell mateix any van pujar al Puig, el darrer diumenge, “i vam veure que hi havia gent... Hi havia en Tàrraga, en Manel Tarín... Era com si el Puig ens cridara. I vam decidir que el tornàriem a convocar”.

Ho van fer, per tant, el 1981, la primera de les convocatòries de la represa que ha mantingut el PSAN. I, malgrat que Franco ja era mort i enterrat, els la van prohibir. Però hi va haver míting de Josep Guia, igualment, a Puçol, i concentració, i cançons. La decisió ja havia estat presa i, el 1982, hi van tornar. Com cada any d'aleshores ençà, sota els pins, dalt del Puig, s'han succeït els parlaments i les cançons: plantats en terra durant els temps més difícils i constatant després com la muntanyeta convoca cada vegada més gent, tot seguint el batec del país (enguany, per exemple, hi han parlat Carles Móra i Josep Manuel Ximenis, alcalde i regidor d'Arenys de Munt, la primera població que ha celebrat consulta per l'autodeterminació). I amplificant-lo també.

L'any 1991, a més, Tàrraga, al costat de Rafa Sena i de més nacionalistes, van reprendre la tradició de la marxa a peu des de València fins al Puig (amb un seguit d'aturades reivindicativo-explicatives que li acaben de donar sentit). El 1992 s'hi va afegir la UPV, que des d'aleshores (com a tal o, després, com a Bloc) convoca també a l'esplanada un acte que, ens expliquen, “ja és com el dia del partit: hi vénen les famílies senceres i s'hi combina l'aspecte lúdic amb el reivindicatiu”.

Sigui com sigui, tal com recorda Enric Tàrraga “el Puig és agradable i té força també”. I més encara: és, resumeix, “una mostra de la renaixença del nacionalisme al País Valencià. Té molt de futur. Molt”.

Núria Cadenes